

SKAPANDET AV DE URBANA ALLMÄNNINGARNA

David Harvey

FÖLJANDE DOKUMENT BESTÅR AV EN SVENSK ÖVERSÄTTNING av det tredje kapitlet i kulturgeografen David Harveys bok Rebel Cities (Verso, 2012): "The Creation of the Urban Commons". Vi publicerar nu denna text i huvudsak inför en studiecirkel om allmänningar som vi ska hålla. På sista sidan har vi därför bifogat ett antal frågor, som kan vara till hjälp.

Många allmänningar läses ironiskt nog inte sällan in bakom upphovsrättsliga hinder och krav på betalning. Vi vill släppa dem fria. Som Harvey själv uttrycker det, är det "lätt att se svårigheterna med åtkomsten till vad som borde vara gemensam kunskap tillgänglig för alla, när förlag tar ut avgifter för att ge tillgång till artiklar från de [...] tidskrifter de publicerar", vilket förstås gäller hans egna texter, bland dem denna texts förlaga; en artikel som vi, via en betaltjänst, generöst nog bara får tillgång till i två dagar för 15 dollar.

Denna text är tyvärr i nuläget inte fulländad som översättning, utan behöver bearbetas ytterligare. Det som återstår är mest att göra språkliga nyanser rättvisa, d v s inget som i någon större utsträckning påverkar själva det väsentliga innehållet. Vissa oklarheter kan dock ännu bestå. Vi ber om överseende med de märkligheter som trots allt dyker upp.

Våra översättningsanmärkningar och ordförklaringar markeras med asterisk och skrivs ut i sidfoten, eller markeras inom hakparenteser, medan Harveys fotnoter ligger samlade i slutet av dokumentet. Viss nödvändig anpassning av texten har också skett, för att göra den läslig som fristående text och inte som bokkapitel.

Översättarna, den 16 september 2012

Kopiera fritt!

STADEN ÄR DEN PLATS DÄR MÄNNISKOR av alla sorter och klasser beblandar sig med varandra, hur motvilligt och agonistiskt det än må ske, för att skapa sig ett gemensamt, om än ständigt föränderligt och övergående liv. Det gemensamma i detta leverne har länge varit föremål för diskussioner bland urbanister av alla dess slag. Det har likväl varit det lockande ämnet för en bred samling minnesväckande skrifter och återgivningar (i romaner, filmer, målningar, videor och liknande), som söker fånga detta livs egenart (eller dess specifika särart i en specifik stad på en viss plats vid en viss tidpunkt) och dess djupare betydelser. Inom den urbana utopismens långa historia vittnas det om all slags mänsklig strävan att återskapa staden i en annan form, mer ”efter våra hjärtans begär”, som sociologen Robert Park skulle ha uttryckt det. Den upplevda förlusten av mänskliga gemensamheter, vilken återigen hamnat i fokus den senaste tiden, återspeglar den till synes fundamentala inverkan som samtidens privatiseringar, inhägnader, rumsliga kontroll, polisära bevakning och övervakning haft på det urbana livets kvalitétér i allmänhet. I synnerhet gäller detta för möjligheten att bygga eller hämma nya former av sociala relationer (en ny gemensamhet) inom en urban process, påverkad, om inte till och med dominerad, av kapitalistiska klassintressen. När Hardt och Negri till exempel argumenterar för att vi ska se ”metropolen som en fabrik för produktionen av det gemensamma” antyder de detta som en ingångspunkt för antikapitalistisk kritik och politisk aktivism. Likt rätten till staden, låter denna uppfattning medryckande och fångslande, men vad innebär den egentligen? Och hur anknyter detta till den långa historia av

diskussion och debatt kring skapandet och nyttjandet av gemensamma resurs-pooler*?

Jag har tappat räkningen över alla gånger jag sett Garrett Hardins klassiska artikel om ”allmänningarnas tragedi” åberopas som obestridligt bevis på privat-egendomens överlägsna effektivitet vad gäller mark- och resursnyttjande, och därmed ett obestridligt rättfärdigande av privatiseringar.¹ Denna vantolkning härstammar delvis från Hardins förkärlek till metaforen där boskap, i egenskap av privat egendom för ett flertal olika individer med viljan att maximera sina individuella nyttor, hålls betande på en gemensam bit mark. Varje ägare tjänar individuellt på att skaffa sig fler boskap, samtidigt som riskerna i att marken förlorar sin fruktbarhet sprids över alla brukare. Alla bönder fortsätter alltså att skaffa sig fler boskap till dess att marken förlorat sin produktiva förmåga. Om boskapen emellertid ägdes gemensamt så skulle metaforen såklart förlora sin poäng. Detta visar att det är det privata ägandet av boskap och individens nyttomaximerande beteende som är problemets kärna, snarare än faktumet att resursen är gemensam egendom. Men inget av detta var Hardins egentliga bekymmer. Hans huvudintresse var frågan om befolkningstillväxten. Han var rädd att det personliga beslutet att skaffa barn i slutändan skulle leda till de globala allmänningarnas fördärv och alla resursers utarmning (vilket även Malthus argumenterade för). Ur hans perspektiv är den enda lösningen en auktoritär reglerande befolkningskontroll.²

Jag tar upp det här som exempel för att belysa hur sättet att se på allmänningar allt för ofta i sig begränsats av en allt för inskränkt uppsättning antaganden, som till stor del härstammar från fallet med den markinhägnad som skedde i Storbritannien från och med slutet av medeltiden och framåt. Som ett resultat av detta har tänkandet ofta polariserats mellan å ena sidan privategendomsbaserade lösningar och å andra sidan auktoritära statliga ingrepp. Ur ett politiskt perspektiv har hela frågan fördunklats av en ryggmärgsreflex (kryddad med stora mängder nostalgi över en historiemytisk, förmodat moralbaserad ekonomi av gemensamt handlande) endera för eller – desto vanligare inom vänstern – mot inhägnader.

---

* En gemensam resurspool (*common-pool resource*, CPR) är en resurskälla, såsom ett fiskevatten eller en skog, som förvaltas av en grupp av människor. Harvey använder i texten främst begreppet ”gemensamt ägd resurs” (*common property resource*), som mer eller mindre är en synonym.

I sin bok, *Allmänningen som samhällsinstitution*,³ försöker Elinor Ostrom skingra några av dessa antaganden. Hon systematiserar den antropologiska, sociologiska och historiska bevisföringen, som sedan länge visat att om bara bönderna talat med varandra (eller haft kulturella regler för fördelning), hade de enkelt kunnat lösa vilka allmänningsproblem som helst. Genom oräkneliga exempel visar Ostrom att individer kan och ofta eftersträvar påhittiga och förnuftiga kollektiva metoder för att sköta gemensamma resurspooler, till såväl kollektivets som individens fördel. Hennes bekymmer var att utröna varför de i vissa sammanhang lyckas med det, och under vilka förhållanden de inte gör det. Hennes fallstudier ”slår sönder många omvärldsanalytikers övertygelse att det enda sättet att lösa problem med gemensamma resurspooler är genom att externa auktoriteter påtvingar fullständiga privata äganderättigheter eller centraliserad reglering”. Istället visar studierna ”rika blandningar av offentliga och privata styrmedel”. Beväpnad med den slutsatsen kunde hon ge sig in i strid med den ekonomiska ortodoxi, som bara betraktar politik som ett dikotomt val mellan stat och marknad.

De flesta av hennes fall inbegrep emellertid så få som ett hundratal involverade eller så. Hon upptäckte att allt som var mycket större (hennes största exempel innefattade 15 000 personer) krävde en nästade struktur* för beslutsfattande, eftersom direkta förhandlingar mellan alla individer var en omöjlighet. Detta tyder på att nästade, och därmed i någon mening ”hierarkiska”, former av organisering behövs för att bemöta storskaliga problem, såsom den globala uppvärmningen. Tyvärr är termen ”hierarki” anatema inom konventionellt tänkande (Ostrom undviker ordet), och förhatligt impopulär hos stora delar av vänstern nu för tiden. I många radikala kretsar är den enda politiskt korrekta formen för organisering icke-statlig, icke-hierarkisk och horisontell. För att undgå slutsatsen att några slags nästade hierarkiska ordningar kan komma att vara nödvändiga, tycks man undvika frågan om hur vi ska sköta allmänningarna på de större, i motsats till på de mindre och lokala, skalorna (exempelvis det globala befolkningsproblemet som Hardin bekymrade sig för).

---

* En nästade struktur (*nested structure*) bygger på principen att ett mindre objekt finns inom ett omgivande; i en stor ask finns nästa lite mindre ask, i en rysk docka finns nästa. I sammanhanget avses en organisatorisk struktur, där beslut fattas på olika nivåer beroende på frågans omfattning (I den svenska översättningen av Ostroms bok är detta begrepp översatt som ”nästlade”, men båda varianterna förekommer)

Här har vi uppenbarligen att göra med ett analytiskt svårartat ”skalproblem” som behöver (men inte utsätts för) noggrann granskning. Möjligheterna till förnuftig förvaltning av gemensamma resurspooler, som finns på en skala (till exempel delad rätt till vatten mellan ett hundratal bönder i en liten flods avrinningsområden), löser inte och kan inte lösa problem som den globala uppvärmningen eller ens de som rör regional försurning orsakad av kraftverk. När vi ”byter skala” [*jump scales*] (som geografer gillar att uttrycka det), förändras allmäningsproblematikens själva natur dramatiskt, och likaså våra möjligheter att finna en lösning.⁴ Vad som på en skala tycks vara ett bra sätt att lösa problem på, fungerar inte på en annan. Desto värre är att lösningar som uppenbarligen är vettiga på den ena skalan (säg ”den lokala”) inte nödvändigtvis kan förstöras upp (eller i motsatt riktning; förminsкас ner) till att skapa vettiga lösningar på en annan skala (den globala, till exempel). Det är på grund av detta som Hardins metafor är så vilseledande; han använder ett småskaligt exempel, gällande privat kapital som verkar på en gemensam betesmark, för att förklara ett globalt problem, som om det inte föreligger några som helst problem i skalväxlingen.

Detta är för övrigt även anledningen till att de viktiga lärdomar som vunnits genom den kollektiva organiseringen av småskaliga solidaritetsökonomier med en gemensam egendomsstruktur, inte kan omsättas till globala lösningar utan att tillgripa nästade, och därmed hierarkiska organiseringsformer. Som redan påpekats är idén om hierarki dessvärre anatema inom många delar av den oppositionella vänstern nu för tiden. En fetischism över organisatoriska preferenser (såsom fullständig horisontalitet) står allt för ofta i vägen för utforskandet av lämpliga och effektiva lösningar.⁵ För att vara tydlig; jag säger inte att horisontalitet är dåligt – jag tycker verkligen att det är en utmärkt målsättning – men däremot att vi bör erkänna dess begränsningar som hegemonisk organiseringsprincip, och vara beredda att gå långt därbortom när det är nödvändigt.

Det råder också stor förvirring kring sambandet mellan allmänningarna och inhägnadernas förmodade fördärvande. I tingens stora ordning (och i synnerhet på den globala nivån) är någon form av inhägnad ofta det bästa sättet att bevara vissa typer av uppskattade allmänningar. Det låter som, och är, ett motsägelsefullt påstående, men det återspeglar en verkligt motsägelsefull situation. Det kommer krävas en drakonisk inhägnadsåtgärd i till exempel Amazonas regnskogar, för att skydda både den biologiska mångfalden och ursprungsbefolkningarnas kulturer, som del av våra globala biologiska och kulturella allmänningar. Statlig auktoritet kommer nästan säkerligen krävas för att skydda dessa allmänningar

från de kortsiktiga penningintressenas källborgerliga demokrati, som ödelägger landskapet med sojabönsplantage och boskapsfarmor. Alla typer av inhägnader kan alltså inte avfärdas som per definition dåliga. Skapandet och inhägnandet av icke-varufierade rum i en hänsynslöst varufierande värld är självklart en bra sak. Men på detta plan kan det finnas ytterligare ett problem: Att fördriva ursprungsbefolkningar från sina skogslandskap (vilket Världsnaturfonden ofta förespråkar) kan bedömas vara nödvändigt för att bevara den biologiska mångfalden. En allmänning kan skyddas på bekostnad av en annan. När ett naturreservat hägnas in med stängsel nekas allmänheten tillträde. Det är dock farligt att anta att det bästa sättet att bevara en typ av allmänning är att förvägra en annan. Det finns gott om bevis från exempelvis förenade skogsförvaltningssystem* som visar att den dubbla målsättningen att dels förbättra levnadsmiljöer och skogstillväxt, och samtidigt upprätthålla åtkomsten för traditionella brukare av skogens resurser, ofta gagnar båda parterna. Syftet med att genom inhägnader skydda allmänningarna är dock inte alltid enkelt att föra på tal, när det aktivt behöver utforskas som en antikapitalistisk strategi. Faktum är att det vanliga kravet inom vänstern på ”lokalt självstyre” faktiskt just är ett krav för någon form av inhägnad.

Vi måste här dra slutsatsen att de problem som rör allmänningarna är motsägelsefulla och därmed alltid rivaliserande. Bakom denna rivalitet ligger motstridiga sociala och politiska intressen. Jaques Rancière har med rätta anmärkt att ”politiken är det gemensammas verksamhetsfält, som alltid endast kan vara konfliktfyllt”⁶. I slutändan lämnas analytikern många gånger med ett simpelt val: Vems sida står du på, vilkas gemensamma intressen söker du skydda, och med vilka medel?

De rika nu för tiden har för vana att bland annat avskärma sig i grindstäder (”gated communities”) inom vilka en exklusiv allmänning avgränsas. Principiellt sett är detta inte annorlunda från att ett femtiotal användare delar upp en gemensam vattenresurs emellan sig, utan hänsyn till någon annan. De rika har till och med fräckheten att marknadsföra sina exklusiva urbana rum som traditionella byallmänningar, som i fallet med Kierland Commons i Phoenix i Arizona, som beskrivs som en ”urban by med plats för försäljning, restauranger, kontor” och så vidare.⁷ Radikala grupper kan också uppbära rum (ibland

---

* *Joint Forest Management* (JFM) är en modell för skogsförvaltning i samverkan mellan lokalsamhällen och statliga organ, vanligt i till exempel Indien.

genom att utöva sina privata egendomsrättigheter, som när de kollektivt köper en byggnad att använda i något progressivt syfte) från vilka de kan nå ut för att främja en politik av gemensamt handlande. De kan även etablera en kommun eller en sovjet inom något slags skyddat rum. De politiskt aktiva "folkets hus", som Margaret Kohn beskriver som centrala för politiskt handlande i det tidiga 1900-talets Italien, var just ett exempel på detta.⁸

Alla former av allmänningar medför inte heller fri tillgång. Vissa former gör det (som den luft vi andas), medan andra (som våra städers gator) i princip är öppna men reglerade, bevakade och till och med privat förvaltade i form av affärsutvecklingsområden*. Vissa är redan från början endast till för en särskild grupp (som en gemensam vattentillgång under 50 bönders kontroll). De flesta av exemplen i Ostroms första bok var av den sistnämnda typen. I sina inledande studier begränsade hon dessutom efterforskningarna till så kallade naturliga tillgångar som mark, skog, vatten, fiskevatten och liknande. (Jag säger "så kallade" eftersom alla tillgångar är föremål för tekniska, ekonomiska och kulturella bedömningar och därför socialt definierade.)

Tillsammans med sina kollegor och samarbetspartners fortsatte Ostrom senare med att studera andra former av allmänningar, såsom genetiskt material, kunskap, kulturella tillgångar och liknande. Dessa allmänningar attackeras idag till väldigt stor del genom varufiering och inhägnad. Till exempel varufieras (och censureras ofta) kulturella allmänningar av en disneyfieringsbenägen kulturarvsindustri. Intellectuell egendom och patenträtter för genetiskt material och vetenskaplig kunskap i allmänhet, utgör en av vår tids hetaste diskussionsämnen. Det är lätt att se svårigheterna med åtkomsten till vad som borde vara gemensam kunskap tillgänglig för alla, när förlag tar ut avgifter för att ge tillgång till artiklar från de vetenskapliga och teknologiska tidskrifter de publicerar. Under de senaste tjugo åren eller så, har det skett en explosion av studier och praktiska förslag på såväl som bistra juridiska strider om att skapa fri tillgång till kunskapsallmänningarna.⁹

---

* *Business Improvement Districts* (BID) saknar vedertagen översättning till svenska, men kallas ibland för "affärsutvecklingsområde" eller "handelsutvecklingsområde". Ett BID upprättas inom ett visst område i en stad och utgörs av samverkansstrukturer mellan till exempel fastighetsägare, näringsliv, boende och kommunala instanser. Konceptet med BID kommer ursprungligen från Nordamerika som ett försök att revitalisera förfallande innerstäder.

Kulturella och intellektuella allmänningar av denna sistnämnda typ berörs sällan av knapphetens logik eller av utestängande bruk av den sort som gäller för de flesta naturtillgångar. Att lyssna på samma radiosändning eller se på samma TV-program är något vi alla kan göra samtidigt, utan att förbruka dem. Hardt och Negri skriver att den kulturella allmänningen ”är dynamisk, eftersom den involverar både arbetsprodukten och de framtida produktionsmedlen. Detta gemensamma är inte bara planeten vi delar, utan också de språk vi skapar, de sociala praktiker vi upprättar, de umgängessätt som bestämmer våra relationer till varandra, och så vidare”. Dessa allmänningar byggs upp över tid och är principiellt sett tillgängliga för alla.¹⁰

Stadens mänskliga kvaliteter uppkommer ur våra praktiker i stadens olikartade rum, även när dessa rum är föremål för inhägnad, social kontroll och övertagande från såväl privata som offentliga/statliga intressen. Här finns en viktig distinktion mellan å ena sidan offentliga rum och offentliga tillhörigheter, och allmänningarna å den andra. Offentliga rum och offentliga tillhörigheter i staden har alltid varit en fråga om statlig kontroll och offentlig administration, och sådana rum och tillhörigheter utgör inte nödvändigtvis en allmänning. Genom hela urbaniseringens historia har tillhandahållandet av offentliga rum och offentliga tillhörigheter (som exempelvis sanitet, folkhälsa, utbildning, och liknande), endera via offentliga eller privata medel, varit avgörande för kapitalistisk utveckling.¹¹ I den grad som städer varit arenor för kraftfulla klasskonflikter och -kamper, har den urbana administrationen ofta tvingats tillhandahålla offentliga tillhörigheter (som offentliga bostäder till rimliga priser, sjukvård, utbildning, stenlagda gator, sanitet och vatten) åt den urbaniserade arbetarklassen. Även om dessa offentliga rum och tillhörigheter bidrar något oerhört till allmänningarnas kvalitet, krävs det också politisk handling från medborgarnas och folkets sida för att tillägna sig dem eller göra dem så. Offentligfinansierad utbildning blir en allmänning när sociala krafter tillägnar sig, försvarar och förbättrar den för ömsesidig nytta (tre hurra för The Parent-Teacher Association*). Syntagmatorget i Aten, Tahriortorget i Kairo och Plaza de Catalunya i Barcelona var offentliga rum som blev urbana allmänningar, när människor samlades där för att uttrycka sina politiska åsikter och ställa krav. Gatan är en offentlig plats

---

* En, i första hand, amerikansk formellt organisationiserad folkrörelse med syfte att samla föräldrar, lärare och annan skolpersonal med ambitionen att ge dessa inflytande över skolan och undervisningen.

som historiskt sett, genom social handling, ofta omvandlats till revolutionära rörelsens gemenskap, såväl som till en arena för blodigt förtryck.¹² Det råder alltid en kamp över hur, av vem och i vilkas intressen produktionen av och tillgången till offentliga rum och offentliga tillhörigheter ska regleras. Kampen för att lägga beslag på stadens offentliga platser och offentliga tillgångar för ett gemensamt syfte, pågår alltjämt. För att försvara det gemensamma är det dock ofta avgörande att skydda flödena av de offentliga tillgångar som understödjer det gemensammas kvaliteter. När nyliberal politik försvagar finansieringen av offentliga tillgångar, försvagar den också det befintliga gemensamma, och tvingar samhällsgrupper att hitta andra sätt att understödja detta gemensamma (utbildning, exempelvis).

Det gemensamma ska därför inte förstås som en specifik sak, tillgång eller ens som social process, utan istället som en instabil och formbar social relation mellan en viss självdefinierad samhällsgrupp och de aspekter av gruppens sociala och/eller fysiska miljö som anses outhärliga för dess liv och uppehälle, oavsett om miljön är faktiskt existerande eller ännu återstår att skapa. Det finns i själva verket en social praktik i form av ett *allmänningsskapande*. Denna praktik skapar eller upprättar en social relation med en allmänning, vars nyttjande är endera en samhällsgrupps ensamrätt, eller delvis eller helt öppen för alla. I den allmänningsskapande praktikens kärna finns principen om att relationen mellan gruppen och den aspekt av miljön som behandlas som en allmänning, skall vara både kollektiv och icke-varufierad – utom räckhåll för marknadsutbytets och marknadsvärderingarnas logik. Denna sistnämnda poäng är avgörande, eftersom den hjälper oss att skilja mellan offentliga tillgångar, som förstås som produktiva statliga utgifter, och en allmänning, vilken inrättas eller används på ett fullständigt annorlunda sätt och för ett fullständigt annorlunda syfte, även när den i slutändan indirekt stärker välståndet och inkomsterna för den samhällsgrupp som gör anspråk på den. En gemensam trädgård kan på detta sätt betraktas som en bra sak i sig självt, oavsett vilken mat som produceras där. Detta förhindrar inte att någon del av maten eventuellt säljs.

En mångfald av samhällsgrupper kan uppenbarligen delta i allmänningsskapande praktiker av en mängd olika anledningar. Detta för oss tillbaka till den grundläggande frågan om vilka grupper som bör stödjas eller inte i de allmänningsskapande kampernas förlopp. När allt kommer omkring värnar de superrika precis lika vildsint om sina boendeallmänningar som alla andra, men med betydligt mer eldkraft och inflytande att skapa och försvara dem med.

Det gemensamma kan alltid användas i utbyten trots att det i sig själv inte utgör en vara, även – och särskilt – i de fall där det inte kan inhägnas. För att ta ett exempel är en stads atmosfär och dragningskraft en produkt som stadens invånare kollektivt skapar, men det är turistnäringen som kapitaliserar kommersiellt på det gemensamma för att utvinna monopolräntor. Individer och samhällsgrupper skapar stadens sociala sfär genom sin dagliga aktivitet och kamp, och därmed skapar de någonting gemensamt som ramverk inom vilket alla kan leva. Även om denna kulturellt kreativa allmänning inte kan förstöras genom användning, kan den emellertid brytas ner och banaliseras genom omfattande missbruk. Gator som täpps till av trafik gör just det specifika offentliga rummet närmast oanvändbart, även för bilförare (för att inte tala om fotgängare och demonstranter), vilket vid någon punkt leder till beskattning av trafikflöden och att åtkomsten avgiftsbeläggs i ett försök att hålla tillbaka användandet, så att effektiviteten kan säkerställas. Den här typen av gator är inte någon allmänning. Innan bilen gjorde entré var gator däremot ofta en allmänning – en plats för folkligt umgänge och en lekplats för barn (jag är tillräckligt gammal för att minnas att det var där vi lekte hela tiden). Men den typen av allmänning förstördes och förvandlades till ett offentligt rum, dominerat av bilens ankomst (vilket föranleder försök från stadsadministrationerna att återställa vissa aspekter av ett ”mer civiliserat” gemensamt förflutet, genom att reservera särskilda avsnitt av gatorna för fotgängare, inrätta trottoarkaféer, cykelfiler, lekplatser på parkeringsfickor, och liknande). Sådana slags försök att skapa nya former av urbana allmänningar kan dock alldeles för lätt kapitaliseras på. De kan i själva verket vara utformade i just ett sådant syfte. Stadsparker höjer nästan alltid de intilliggande bostadshusens fastighetspriser i de omkringliggande områdena (förstås förutsatt att det offentliga rummet kontrolleras och patrulleras för att hålla stök och knarklangare borta). Den nyligen uppförda High Line-parken i New York City har haft en kolossal inverkan på närliggande byggnaders fastighetspriser. I kölvattnet av snabbt ökande hyreskostnader nekas därmed de flesta av New York Citys invånare tillgång till bostäder med rimliga priser i området. Skapandet av den här sortens offentliga platser förminskar snarare än ökar möjligheten till allmänningsskapande radikalt, för alla utom de verkligt rika.

Precis som i Hardins ursprungliga moralsaga, är det verkliga problemet här inte allmänningarna som sådana, utan den individualiserade privata äganderättens misslyckande att tillfredsställa gemensamma intressen på det sätt den är menad att göra. Varför lägger vi då inte fokus på det individuella ägandet

av boskapen och det individuella nyttomaximerande beteendet, snarare än den gemensamma betesmarken, som det grundläggande problemet att ta itu med? Inom liberal teori bygger berättigandet av privata egendomsrättigheter trots allt på att de ska fungera för att maximera det gemensammas bästa när de är samhälleligt integrerade genom institutioner för rättvist och fritt marknadsutbyte. Ett samvälde (sa Hobbess) skapas genom att privatisera konkurrerande intressen inom ett ramverk av stark statsmakt. Denna uppfattning, som uttryckts av liberala teoretiker som John Locke och Adam Smith, predikas fortfarande. I dessa tider är knepet självfallet att tona ned behovet av en stark statsmakt fastän man samtidigt använder densamma – ibland med stor brutalitet. Världsbanken fortsätter (med starka influenser från Hernando de Sotos teorier) att försäkra oss om att lösningen på problemen med global fattigdom är privata egendomsrättigheter för alla sluminvånare och tillgång till mikrofinansiering (vilka bara råkar skänka världens finansärer kraftig avkastning, samtidigt som de driver ett inte oansenligt antal deltagare till självmord i låneskuldernas kölvatten).¹³ Ändå är myten fortsatt förhärskande: Så snart de medfödda entreprenörmässiga instinkterna hos de fattiga befrias, kommer alla som av en naturkraft, sägs det, få det bra, problemet med kronisk fattigdom förintar och välfärden sedermera stärkas. Detta var faktiskt det skäl som lades fram till stöd för den ursprungliga inhägnadsrörelsen i Storbritannien från senmedeltiden och framåt. Och det var inte fullständigt felaktigt.

För Locke är privat egendom en naturlig rättighet som uppstår när individer, genom att blanda sitt sitt arbete med jorden, skapar värde. Frukten av deras arbete tillhör dem, och endast dem. Detta var andemeningen i Lockes version av arbetsvärdeläran.¹⁴ Marknadsutbytet församhälleligar denna rättighet då varje individ får tillbaka det värde den har skapat, genom att byta det mot ett motsvarande värde, skapat av någon annan. I själva verket underhåller, utökar och församhälleligar individerna den privata egendomsrätten genom värdeskapande och förmodat fritt och rättvist utbyte på en marknad. Det är, enligt Adam Smith, så här nationers välstånd enklast skapas och det gemensammas bästa bäst blir tillgodosett. Han var inte helt fel ute.

Man antar dock här att marknader kan vara rättvisa och fria, och i den klassiska politiska ekonomin förutsattes att staten skulle ingripa för att säkerställa detta (det är åtminstone vad Adam Smith råder statsmännen att göra). Det finns emellertid en otrevlig följsats till Lockes teori: Individer som misslyckas med att producera värde har ingen rätt till egendom. ”Produktiva” kolonialisters

fråntagande från ursprungsbefolkningar i Nordamerika rättfärdigades av att de sistnämnda inte producerade värde.¹⁵

Hur hanterar då Marx allt detta? I de inledande kapitlen av *Kapitalet* accepterar han den lockeanska sagan (men resonemanget är späckat av ironi när han tar upp robinsonadernas märkliga roll inom det politisk-ekonomiska tänkandet, där någon som kastats in i ett naturtillstånd uppför sig som en renodlad entreprenörmässig britt).¹⁶ När Marx tar itu med hur arbetskraft blir en individualiserad vara som köps och säljs på rättvisa och fria marknader, ser vi dock den lockeanska sagan avmaskeras för vad den verkliga är: Ett system som, med utgångspunkt i jämlikhet i värdeutbytet, producerar mervärde för den kapitalistiska ägaren av produktionsmedlen, genom exploateringen av levande arbete under produktionen (inte på marknaden, där de borgerliga rättigheterna och konstituerade förhållandena kan bibehållas).

Den lockeanska begreppsmässigheten undergrävs än mer dramatiskt då Marx tar upp frågan om kollektivt arbete. I en värld där individuella hantverksproducenter, som kontrollerar sina egna produktionsmedel, kan inlåta sig i fria utbyten på relativt fria marknader, skulle den lockeanska sagan kunna ha någon slags bäring. Marx menade dock att framväxten av fabrikkssystemet från det sena 1700-talet och framåt, gjorde Lockes teoretiska begrepp överflödiga (även om de inte hade varit överflödiga till att börja med). I fabriken organiseras arbetet kollektivt. Om någon slags äganderätt ska kunna härledas ur denna form av arbete, måste det säkerligen vara en kollektiv eller förenad snarare än individuell äganderätt. Definitionen av värdeskapande arbete, vilken utgår från Lockes teorier om privategendomen, gäller inte längre för individen, utan flyttas till den kollektiva arbetaren. Kommunismen borde då uppstå med utgångspunkten i ”ett förbund av fria människor, som arbetar med gemensamma produktionsmedel och fullt medvetet förbrukar sina många individuella arbetskrafter såsom en samhällelig arbetskraft”.¹⁷ Marx förespråkar inte statligt ägande, utan någon form av ägande bestående i den kollektiva arbetaren som producerar för det gemensamma bästa.

Hur denna form av ägande skulle kunna komma att förverkligas konstateras genom att vända Lockes resonemang om värdeskapande mot sig självt. Anta, säger Marx, att en kapitalist börjar produktionen med ett kapital på 1 000 dollar, och under det första året lyckas få ut ett mervärde på 200 dollar från arbetare som blandar sitt arbete med jorden, och sedan använder detta mervärde för sin personliga konsumtion. Efter fem år borde de 1 000 dollarna tillhöra de koll-

ektiva arbetarna, eftersom det är de som har blandat sitt arbete med jorden. Kapitalisten har konsumerat upp all sin ursprungliga rikedom.¹⁸ Likt ursprungsbefolkningarna i Nordamerika förtjänar kapitalister att förlora sina rättigheter enligt denna logik, då de själva inte producerat något värde.

Fastän denna idé låter extrem, låg den bakom de svenska löntagarfonderna, som föreslogs i slutet av 1960-talet.¹⁹ Inkomsterna från en skatt, som skulle läggas på företagsvinster, skulle, i utbyte mot tillbakahållen löneutveckling å fackföreningarnas sida, placeras i en arbetarkontrollerad fond, vilken skulle investera i och i slutändan köpa upp företaget, och därigenom lägga det under de förenade arbetarnas gemensamma kontroll. Kapitalet motarbetade dessa avsikter med all sin kraft och förslaget infördes aldrig. Men idén bör övervägas på nytt. Den viktigaste slutsatsen är att det kollektiva arbetet, som numera är värdeproduktivt, måste grundlägga kollektiva istället för individuella äganderättigheter. Värde – samhälleligt nödvändig arbetstid – är kapitalismens allmänning och representeras av pengar, den universella ekvivalent som gemensam rikedom mäts i. Det gemensamma är därför inte någonting som fanns någon gång för länge sedan men som sedan gått förlorat, utan någonting som, liksom urbana allmänningar, skapas kontinuerligt. Problemet är att det med precis samma kontinuitet hägnas in och läggs beslag på av kapitalet i varufierad och monetariserad form, samtidigt som det kontinuerligt skapas av kollektivt arbete.

Den främsta metod varmed det beslagtas i urbana sammanhang är förstas genom att utvinna avkastning på mark och egendom.²⁰ En bostadsområdesgrupp som kämpar för att bibehålla den etniska mångfalden i sitt område och skydda det mot gentrifiering, kan plötsligt märka att områdets bostadspriser (och avgifter) stiger när fastighetsmäklarna marknadsför deras områdes ”karaktär” gentemot de välbeställda som multikulturellt, mångsidigt och med ett livaktigt gatuliv. När så marknaden avslutat sitt destruktiva arbete, har inte bara de ursprungliga invånarna blivit av med det gemensamma de skapat (ofta tvingade därifrån på grund av stigande hyror och fastighetsavgifter), utan själva det gemensamma fördärvas också till oigenkännlighet. Vitalisering genom gentrifiering av ett bostadsområde i Södra Baltimore, trängde undan ett gatuliv där folk satt utanför lägenhetshusens farstukvistar varma sommarkvällar och samtalade med sina grannar, och ersatte det med luftkonditionerade och inbrottssäkrade hus med takterasser och BMW-bilar parkerade utanför, men utan att några människor syns till på gatan. Enligt den lokala opinionen betyder vitalisering avvitalisering. Detta är det öde som åter och åter igen hotar platser som Chris-

tania i Köpenhamn, S:t Pauli-kvarteren i Hamburg och DUMBO [”Down Under the Manhattan Bridge Overpass”] i New York, och det var även vad som förstörde sistnämnda stads SoHo-kvarter.

Detta är förmodligen en långt bättre berättelse att förklara allmänningens sanna tragedi i vår tid med. De som skapar ett intressant och stimulerande vardagsliv i sina bostadsområden förlorar det till de rovaktiga praktiker fastighets-entreprenörerna, finansiärerna och överklasskonsumenterna tillämpar, berövade all slags social föreställningsförmåga. Ju bättre gemensamma kvaliteter en samhällsgrupp skapar, desto mer troligt är det att de plundras och beslagtas av vinst-maximerande privatintressen.

Det finns dock ännu en analytisk poäng att belysa här. Det kollektiva arbete som Marx föreställde sig, var till större delen begränsat till fabriken. Vad skulle hända om vi breddar denna uppfattning för att, som Hardt och Negri föreslår, se hur det idag är metropolen som konstituerar en vidsträckt allmänning, skapad ur det kollektiva arbete som förbrukats på och i staden? Rätten att använda denna allmänning måste då säkerligen ges till alla de som deltagit i att producera den. Detta är självfallet utgångspunkten för anspråket på rätten till staden, från de kollektiva arbetare som skapat den. Kampen för rätten till staden är en kamp mot de kapitalets krafter som livnär sig på och utviner avkastning från det gemensamma liv som andra har producerat. Detta påminner oss om att det verkliga problemet ligger i äganderättens privata karaktär och den makt dessa rättigheter ger, nämligen den att lägga beslag på inte bara andras arbete, utan också de kollektiva produkter andra skapat. Problemet är med andra ord inte allmänningen som sådan, utan relationerna mellan de som skapar eller fångar upp det på en mängd olika skalor, och de som lägger beslag på det för sin egen nyttas skull. Stora delar av den korruption som följer med den urbana politiken hänger samman med hur offentliga investeringar avsätts för produktionen av någonting, som verkar vara en allmänning men som främjar värdestegringar på privata tillgångar för privilegierade egendomsägare. Gränsen mellan urbana offentliga tillhörigheter och urbana allmänningar är både flytade och bedrägligt porös. Hur ofta subventioneras inte exploateringsprojekt av staten i allmänintressets namn, samtidigt som de verkliga förmånstagarna är ett fåtal markägare, finansiärer och exploatörer?

Hur produceras, organiseras, brukas och beslagtas då urbana allmänningar inom ett sammanhängande metropolitiskt område? Det är ganska tydligt hur allmänningsskapande skulle kunna fungera på en lokal kvartersnivå. Det inne-

fattar någon slags blandning av individuell och privat initiativkraft, för att organisera och fånga upp externaliteter, samtidigt som någon aspekt av miljön placeras utanför marknaden. Den lokala statsmakten är involverad genom regleringar, lagar, standarder och offentliga investeringar, tillsammans med informella och formella former av kvartersorganisering (till exempel en kvartersorganisation som beroende på omständigheterna är antingen politiskt aktiv och militant, eller inte). Det finns många fall där territoriella strategier och inhägnader inom den urbana miljön kan bli ett verktyg för den politiska vänstern att flytta fram sina positioner. De som organiserar låginkomsttagare och prekära arbetare i Baltimore utropade hela området kring den inre hamnen till en zon för mänskliga rättigheter – en slags allmänning – där alla arbetare skulle erhålla en lön som går att leva på. Den platsbundna federationen av kvartersföreningarna i El Alto kom att bli en av nyckelbaserna för upproren där 2003 och 2005, i vilka hela staden mobiliserades kollektivt mot den politiska maktens dominerade skepnader.²¹ Inhägnader är en temporär politisk metod för att uppnå ett gemensamt politiskt mål.

Det övergripande resultat som Marx beskriver, gäller fortfarande, men kapitalet, som precis som boskapsägarna i Hardins saga drivs framåt av konkurrensens tvingande lagar för att maximera nyttan (lönsamheten), skapar

inte endast ett framsteg i konsten att utsuga arbetarna utan också i konsten att utsuga jorden, ty varje framsteg som ökar dess fruktbarhet för en begränsad tidsperiod är samtidigt ett framsteg som förstör källorna till denna fruktbarhet. Ju mera ett land, såsom t.ex. Förenta Staterna, utgår från storindustrin som grundval för sin utveckling, desto fortare går denna förstörelseprocess. Den kapitalistiska produktionen kan endast utveckla den samhälleliga produktionsprocessens teknik och sammansättning genom att samtidigt förstöra all rikedomens urkällor: jorden och arbetaren.^{22*}

---

* Detta utdrag ur Ivan Bohmans svenska översättning av Kapitalets första band (som bekant är behäftad med många, ibland oerhörda missar i översättningsarbetet) har vi varit tvungna att korrigera något. Det handlar nämligen om ett fel, som återfinns i utdragets sista mening, där det som i tyskt original heter "die Technik und Kombination des gesellschaftlichen Produktionsprozesses" blivit till "produktionstekniken och den samhälleliga organisationen" i Bohmans översättning. Detta bör istället rimligen, som vi låtit göra, översättas som "den samhälleliga produktionsprocessens teknik och sam-

Den kapitalistiska urbaniseringen tenderar oavbrutet att förstöra staden som social, politisk och beboelig allmänning.

Den här ”tragedin” liknar den som Hardin skildrar, men den logik ur vilken den uppstår är fullständigt annorlunda. När den individualiserade kapitalackumuleringen lämnas oreglerad hotar den ständigt att förstöra de två grundläggande gemensamma resurspooler som underbygger alla produktionsformer: Arbetaren och jorden. Den jord vi nu bebor är dock en del av det kollektiva mänskliga arbetets produkt. Urbaniseringen handlar om det oavbrutna skapandet av urbana allmänningar (eller dess skuggform av offentliga platser och offentliga tillgångar) samt privata intressens oavbrutna beslagtagande och förgörande av desamma. Med en kapitalackumulering på stabila tillväxtnivåer (vanligtvis med tre procent som minimal tillfredställande nivå), eskalerar dessa dubbelsidiga hot, mot miljön (såväl den ”naturliga” som den byggda) och arbetet, över tid i omfattning och intensitet.²³ Ta en titt på den urbana ödeläggelsen i Detroit för att få en känsla av hur förödande den här processen kan vara.

Vad som gör konceptet med de urbana allmänningarna så intressant, är dock att det på ett mycket samlat sätt visar på allmänningarnas alla politiska motsägelser. Betänk exempelvis skalfrågan, inom vilken vi rör oss från frågan om lokala kvarter och lokal politisk organisering till den metropoliska regionen i dess helhet. På den metropoliska nivån har frågor som rör allmänningarna traditionellt hanterats genom den statliga regions- och stadsplaneringens mekanismer, med hänsyn till det faktum att för att de gemensamma resurser som stadsbefolkningarna behöver (exempelvis tillgång till vatten, transportmedel, avfallshantering och öppna rum för rekreation) måste tillhandahållas på en metropolisk, regional nivå för att de ska fungera effektivt. Men när det kommer till att samla ihop frågor av den här typen blir vänsteranalyser vanligtvis vaga och pekar hoppfullt mot någon slags magisk harmoni av lokala handlingar, som också ska fungera effektivt på regional och global nivå, eller så konstaterar man helt enkelt att detta är ett viktigt problem innan man återgår till den skala där man känner sig som mest bekväm – vanligtvis en på liten och lokal nivå.

Här kan vi genom att tänka i mer konventionella banor lära oss någonting av allmänningarnas närmaste historia. För att ta Ostrom som exempel, uppehåller hon sig under sin nobelprisföreläsning vid småskaliga fall, samtidigt som hon

---

mansättning”. Detta kan måhända tyckas vara en detalj, men är likväl nödvändig för att göra både Harveys och Marx resonemang rättvisa.

tar skydd bakom undertiteln ”Polycentrisk styrning av komplexa ekonomiska system” för att hävda att hon på många olika nivåer har lösningar på allmänningssproblematiken. Faktum är att allt hon gör är att hoppfullt peka mot idén att ”när en gemensam resurspool hänger nära samman med ett större socio-ekologiskt system, organiseras styrningsverksamheter i ett flertal nästade lager”, men, insisterar hon, utan att hänfälla åt någon slags monocentrisk hierarkisk struktur.²⁴

Kärnan här är att lista ut hur ett polycentriskt styrningssystem (eller något motsvarande, likt Murray Bookchins konfederation av frihetliga kommuner) verkligen skulle fungera, och att säkerställa att det inte döljer något helt annorlunda. Denna fråga är sådan att den inte bara hemsöker Ostroms resonemang, utan även en väldigt bred skara radikala vänsterkommunistiska förslag, som söker uppmärksamma allmänningarnas problem. Av denna anledning är det väldigt viktigt att formulera kritiken korrekt.

I en artikel till en konferens om de globala klimatförändringarna, vidareutvecklar Ostrom utgångspunkten för sitt resonemang, som bekvämt nog för oss vilar på resultaten från långsiktiga studier av offentlig-tillgångs-försörjningen i kommunala regioner.²⁵ Det hade länge tagits för givet att en sammanslagning av tillhandahållandet av offentliga tjänster till storskaliga, metropoliska förvaltningsformer skulle förbättra effektiviteten och verkningsgraden, i motsats till att organisera dem i mångtaliga, till synes kaotiska lokala administrationer. Studien visade däremot på ett övertygande sätt att detta inte är fallet. Anledningarna kokade ned till hur mycket enklare det var att organisera och påtvinga kollektiv och kooperativ handling med starkt deltagande från lokalbefolkningen i mindre jurisdiktioner, och till faktumet att kapaciteten för deltagande minskade hastigt med större administrativa enheter. Ostrom avslutar med att citera Andrew Sanction

kommuner är mer än bara tillhandahållare av tjänster. De är demokratiska mekanismer genom vilka territoriskt grundade grupper av människor styr sig själva på lokal nivå [...] de som skulle tvinga kommuner att slå sig samman hävdar utan ständigt att deras motiv är att göra kommunerna starkare. En sådan ansats – oavsett hur välmenande den är – urholkar vår liberala demokratis grundvalar eftersom den undergräver uppfattningen att det kan förekomma former av självstyre utanför den centrala regeringens institutioner.²⁶

Bortom marknadens effektivitet och verkkningsgrad finns det en icke-varufierbar anledning att röra sig mot en mindre skala.

Ostrom slår fast att "även om storskaliga enheter utgjorde en del av en effektiv styrning av metropoliska områden, var även små och medelstora enheter nödvändiga komponenter". Den konstruktiva rollen hos dessa mindre enheter, menade hon, "behöver på allvar tänkas om". Ur detta reser sig frågan om hur relationer skulle kunna konstrueras mellan mindre enheter. Vincent Ostrom* menar att svaret är en "polycentrisk ordning" i vilken "många element är kapabla att göra ömsesidiga anpassningar och möjliggöra sin relation till de övriga inom samma övergripande system av regler i vilket varje element agerar självständigt från andra element".²⁷

Så vad är fel med denna bild? Hela det här resonemanget har sina rötter i den så kallade Tiebout-hypotesen. Vad Tiebout föreslog var en fragmenterad metropol i vilken flera jurisdiktioner var för sig skulle erbjuda en specifik lokal skatteregim och ett specifikt knippe offentliga tillgångar till presumtiva boende, vilka skulle "rösta med fötterna" och välja den specifika blandning av skatter och tjänster som passade deras egna behov och preferenser.²⁸ Vid en första anblick verkar förslaget väldigt tilltalande. Problemet är att ju rikare du är, desto lättare kan du rösta med fötterna och betala egendoms- och markkostnadernas inträdespris. Överlägsen offentligfinansierad utbildning kan tillgängliggöras till kostnaden av höga egendomspriser och skatter, men de fattiga berövas åtkomst till den överlägsna offentligfinansierade utbildningen och döms att leva i en fattig jurisdiktion med undermålig offentligfinansierad utbildning. Den resulterande reproduktionen av klassprivilegier och -makt genom den polycentriska styrningen, passar perfekt in i de nyliberala klasstrategierna för samhällelig reproduktion.

Liksom många andra, mer radikala förslag för decentraliserat självstyre, riskerar Ostroms att falla i just denna fälla. Nyliberal politik understödjer faktiskt såväl administrativ decentralisering som maximeringen av lokalt självstyre. Även om detta å ena sidan öppnar upp ett rum, vari radikala krafter lättare kan plantera frön för en mer revolutionär agenda, visar å andra sidan reaktionära krafters kontrarevolutionära maktövertagande i Cochabamba i självstyrets namn under 2007 (till dess att de tvingades tillbaka av ett folkligt uppror) att det omfattande av lokalism och självstyre som stora delar av vänstern omsätter i

---

* Elinor Ostroms make.

ren strategi är problematiskt. I USA stödde ledningen för Clevelandinitiativet*, vilket hyllats som ett praktiskt exempel på självstyrd kommunitarism, valet av en radikalt högerpolitisk och antifacklig republikan till guvernör.

Decentralisering och självstyre är de främsta verktygen för att genom nyliberalisering producera större ojämlikhet. I delstaten New York har följaktligen den ojämlika tillgången till offentliga utbildningstjänster mellan jurisdiktioner med radikalt olika finansiella tillgångar ansetts icke-konstitutionell av domstolarna, och staten måste enligt ett domstolsbeslut röra sig mot större utjämning av utbildningstillgången. Detta har staten misslyckats med och använder nu den finansiella nödsituationen som ytterligare en ursäkt för att skjuta upp åtgärder. Men märk väl att det är överordnandet av och det hierarkiskt bestämda mandatet hos statsdomstolarna som är nödvändiga för att avkräva bättre likabehandling som en konstitutionell rättighet. Ostrom avfärdar inte sådant överordnande regelskapande. På något sätt måste relationen mellan oberoende och självständigt fungerande samhällen upprättas och regleras (därav Vincent Ostroms hänsyftning att ”sätta upp regler”). Men när det gäller hur dessa överordnade regler kan komma att konstitueras, av vem och hur de ska vara öppna för demokratiskt inflytande, lämnas vi att famla i mörker. Det är både nödvändigt och avgörande för hela metropoliska regioner att några sådana regler (eller socialt medärvda praktiker) finns. Dessutom kan sådana regler inte bara upprättas och – de måste också verkställas och aktivt bevakas (precis som i fallet med vilken annan allmänning som helst). Vi behöver inte leta längre bort än den ”polycentriska” eurozonen för att finna ett katastrofalt exempel på vad som kan gå fel: Det var meningen att alla medlemsstater skulle följa vissa regler som begränsade deras budgetunderskott, men när de flesta av dem bröt mot reglerna fanns det inget sätt att kräva lydnad eller hantera de finansiella obalanser som därefter uppstod stater emellan. Det verkar vara en lika hopplös uppgift att få stater att foga sig till överenskomna utsläppsmål. Även om det historiska svaret på frågan vem som gör den gemensamma marknaden gemensam [*who puts the "common" in the Common Market*] måhända korrekt förkroppsligar allt som är fel med hierarkiska förvaltningsformer, är knappast alternativet som fantiserar om tusen och åter tusen självstyrda kommuner, som häftigt försvarar sitt självstyre

---

* Harvey syftar här på den modell för arbetarägda, kooperativa storskaliga industriföretag som vuxit fram i Cleveland (i delstaten Ohio i USA) under de senaste decennierna som svar på förlorade arbetstillfällen.

och sitt revir samtidigt som de ändlöst (och otvivelaktligen hatiskt) förhandlar om sin ställning inom Europavida arbetsdelningar, särskilt lockande heller.

Hur kan då radikal decentralisering – säkerligen en målsättning värd besväret – fungera utan att konstituera någon slags överordnad hierarkisk auktoritet? Att tro att polycentrism eller någon annan form av decentralisering kan fungera utan kraftiga hierarkiska begränsningar och aktivt upprätthållande, är helt enkelt naivt. Stora delar av den radikala vänstern – framför allt den med en anarkistisk eller autonom övertygelse – står svarslösa inför detta problem. Statliga ingrepp (för att inte tala om statlig tvång och bevakning) är oacceptabla och allt som oftast förvägras den borgerliga konstitutionens legitimitet. Istället finns den vaga och naiva förhoppningen att samhällsgrupper som har organiserat sina relationer till sina lokala allmänningar på ett tillfredsställande vis, kommer att göra det rätta eller mötas kring några slags tillfredsställande mellangruppsliga praktiker, genom förhandling och samarbete. För att det ska vara möjligt, måste lokala grupper stå oberörda av de externaliteter deras handlingar skulle kunna ha på resten av världen, och ge upp de ansamlade fördelar som demokratiskt fördelats inom den egna samhällsgruppen. Detta för att undsätta eller komplettera närbelägna (för att inte tala om avlägsna) gruppers välmående, vilka på grund av antingen dåliga beslut eller ren olycka råkat hamna i svält och misär. Historien förser oss med mycket lite bevis för att sådana omfördelningar fungerar, annat än ibland eller enstaka gånger. Det finns därför över huvud taget inget som förhindrar eskalerande ojämlikhet mellan samhällen. Detta stämmer alldeles för väl med det nyliberala projektet att inte bara beskydda, utan också främja privilegerande klassmaktstrukturer (av den sort som är så uppenbart påtaglig i sammanbrottet av finansieringen av statliga skolor i New York).

Murray Bookchin är starkt medveten om sådana faror – ”agendan för en frihetlig kommunalism kan lätt komma att bli innehållslös i bästa fall, eller användas för högst trångsynta målsättningar i de värsta”, skriver han. Hans svar är ”konfederalism”. Medan kommunala församlingar, som arbetar direktdemokratiskt, utgör utgångspunkten för policyskapande, ersätts staten ”med ett konfederalt nätverk av kommunala församlingar och den korporativa ekonomin reduceras till en verkligt politisk ekonomi i vilken kommunerna, som interagerar med varandra såväl ekonomiskt som politiskt, löser sina materiella problem som medborgerliga kroppar i öppna sammankomster”. Dessa konfederala församlingar kommer att överlämnas till administration och styrande av policier, fastslagna av de kommunala församlingarna. Delegaterna kommer likaså alltid

vara återkallerliga och stå till svars inför de kommunala församlingarnas vilja. De konfederala råden

blir medlen för att sammanlänka byar, orter, bostadsområden och städer i konfederala nätverk. Makt flödar således nerifrån och upp istället för uppifrån och ner, och i konfederationer minskas flödet av makt nerifrån och upp med de federala rådets omfattning att territoriellt sträcka sig från lokaliteter och regioner, samt från regioner till ännu större territoriella områden.²⁹

Bookchins förslag är med råge det mest sofistikerade radikala förslaget för att hantera skapandet och det kollektiva nyttjandet av allmänningar på en mängd olika nivåer, och är där till värt att utveckla som en beståndsdel i den radikala antikapitalistiska agendan.

Den här frågan är betydligt mer brådskande på grund av de åtminstone senaste trettio årens våldsamma nyliberala attackerna på det offentliga tillhandahållande av samhällsliga offentliga tillgångar. Detta sammanföll med den fullständiga attacken på arbetarrörelsens makt och dess vunna rättigheter som påbörjades under 1970-talet (från Chile till Storbritannien), men fokuserade direkt på den samhällsliga arbetskraftsreproduktionens kostnad. Kapitalet har länge föredragit att behandla kostnaden för den samhällsliga reproduktionen som en extern kostnad, för vilken den saknar marknadsansvar. Fram till 1970-talet i den avancerade kapitalistiska världentvingade dock den socialdemokratiska rörelsen och det ständiga hotet från ett kommunistiskt alternativ kapitalet att införliva vissa av dessa kostnader, tillsammans med vissa av de av miljöförstörelse orsakade externa kostnaderna. Målet med den nyliberala politiken sedan omkring 1980 har varit att dumpa dessa kostnader på den samhällsliga reproduktionens globala allmänningar och på miljön, och därigenom, så att säga, skapa en negativ allmänning i vilken hela befolkningar numera tvingas leva. De frågor som rör samhällslig reproduktion, genus och det gemensamma är sammanlänkade.³⁰

Kapitalets svar på den globala krisens betingelser efter 2007, har varit att implementera en drakonisk global nedskärningsplan som minskar tillgången av offentliga tillgångar, som understödjer både samhällslig reproduktion och miljömässig förbättring. Därigenom försvagas allmänningarnas kvalitéer i båda instanserna. Kapitalet har likaledes använt krisen för att underlätta ännu mer rövaraktig verksamhet i det privata beslagtagandet av det allmänningarna som ett nödvändigt förhandsvillkor för att åter få liv i tillväxten. Användningen av

exempelvis tvångsköp, för att lägga beslag på platser i privat syfte (snarare än för den allmännyttan som sådana expropriationslagar från början instiftades till förmån för), är ett typiskt exempel på när det allmänna intresset omvärderas som statsunderstödd sponsring av privat exploatering.

Från Kalifornien till Grekland skapade krisen förluster inom urbana tillgångsvärden, rättigheter och förmåner för den stora befolkningsmassan, vilket förenades med utbredningen av rovaktig kapitalistisk makt över låginkomsttagande och hittills marginaliserade befolkningar. Det var kort sagt en massattack mot de reproduktiva och miljöbetingade allmänningarna. En global befolkning på över två miljarder som lever på mindre än två dollar per dag, dras nu in av mikrofinanserna som ”högriskan bland alla former av högrisklånande”, för att utvinna rikedom från dem (likt vad som skedde på amerikanska bomarknader genom rovaktigt högrisklånande följt av pantövertagningar) att förgylla de rikas vräkiga lyxvillor [*MacMansions*] med. De miljöbetingade allmänningarna är inte desto mindre hotade, då de föreslagna lösningarna (som utsläppsrätter och ny, miljövänlig teknik) egentligen bara föreslår att vi ska ta oss ur dödläget med hjälp av samma kapitalackumulation och spekulativa marknadsutbyte som satte oss i den här situationen till att börja med. Det är därför föga förvånande att de fattiga inte bara fortfarande finns, utan också att deras antal över tid snarare stiger än minskar. Då Indien har kunnat upprätthålla en betydande tillväxtnivå under hela krisförloppet, har antalet miljardärer i landet plötsligt ökat från 26 till 69 under de tre senaste åren, samtidigt som antalet sluminvånare närmast fördubblats det senaste decenniet. De urbana konsekvenserna är rätt slående när lyxiga luftkonditionerade bostadsrättshus reser sig mitt bland stadens förbisedda smuts, varur utfattiga människor kämpar hårt för att kunna erhålla någon slags godtagbar tillvaro åt sig själva.

Avvecklingen av de reglerande ramverken och kontrollerna, vilka om än otillräckligt sökte stävja förkärleken till ackumulationens rovaktiga praktiker, har släppt lös den ohämmade ackumulationens och finansiella spekulationens eftermig-syndafloden-logik, som nu blivit till en regelrätt översvämning av kreativ förstörelse, bland annat den som följer av kapitalistisk urbanisering. Dessa skador kan endast avgränsas och återkallas genom församhälleligandet av mervärdesproduktionen och -distributionen, samt genom upprättandet av ett nytt, gemensamt välstånd, tillgängligt för alla.

Det är i detta sammanhang som återupplivandet av en det gemensammas retorik och teori får ökad betydelse. Om av staten tillgängliggjorda offentliga

tillgångar endera tynar bort eller blott blir ett verktyg för privat ackumulation (som nu sker med utbildningen), och om staten drar sig tillbaka från dess försörjande funktion, så är det enda möjliga gensvaret att befolkningar självorganiserar tillhandahållandet av sina egna allmänningar (vilket skedde i exempelvis Bolivia). Det politiska erkännandet av att allmänningar kan skapas, skyddas och användas för samhällig nytta, bildar ett ramverk för att göra motstånd mot kapitalistisk makt och ompröva politiken för ett antikapitalistiskt överskridande.

Men vad som spelar roll här är inte den specifika blandningen av institutionella åtgärder – inhägnaderna här, utbredningen av en mångfald av kollektiva och gemensamma egendomsarrangemang där – utan att den sammantagna följderna av politisk handling uppmärksammar arbetets och markresursernas (inklusive resurserna inbäddade i den ”andra naturen” i den byggda miljön) ständigt stigande degradering i kapitalets händer. I detta sammanhang kommer ”den rika blandningen av styrmedel” som Elinor Ostrom börjar identifiera – inte endast offentliga och privata, utan kollektiva och sammanslutna, nästade, hierarkiska och horisontella, exkluderande och öppna – alla ha en nyckelroll att spela i sökandet efter vägar att organisera produktion, distribution, utbyte och konsumtion för att kunna möta mänskliga begär och behov på en antikapitalistisk basis. Denna rika blandning är inte given, utan behöver konstrueras.

Avsikten är inte att uppfylla de ackumulationskrav för ackumulationens skull å den klass vägnar som tillägnar sig den gemensamma välståndet från den klass som producerar den. Allmänningarnas återkomst som en politisk fråga måste integreras fullständigt i den antikapitalistiska kampen på ett väldigt specifikt sätt. Dessvärre är idéen om allmänningarna (precis som den om rätten till staden) precis lika enkel för den existerande politiska makten att lägga beslag på som det är för fastighetsspekulanterna att utvinna värde ur en faktisk urban allmänning. Avsikten är därmed att förändra allt detta och att finna kreativa sätt att använda den kollektiva arbetets styrka för det gemensammas bästa, och att hålla värdeproduktionen under de arbetares kontroll vilka producerade det.

Detta kräver en tveeggad politisk attack, genom vilken staten tvingas att tillhandahålla offentliga tillgångar för offentliga syften, tillsammans med självorganiseringen av hela befolkningar för tillägnandet, nyttjandet och utökningen av dessa tillgångar på ett sätt som breder ut och i intensitet ökar kvalitéerna hos en icke-varufierad, reproduktiv och miljöbetingad allmänning. Produktionen, skyddandet och brukandet av offentliga tillgångar och de urbana allmänningarna i städer som Mumbai, Sao Paolo, Johannesburg, Los Angeles, Shanghai och

Tokyo blir en central fråga för demokratiska sociala rörelser att belysa. Och det kommer kräva mycket mer fantasi och sinnrikhet än vad som för närvarande förs fram i den hegemoniska radikala teoribildningen om allmänningar som har spridning just nu, särskilt som dessa allmänningar återkommande skapas och beslagtas genom den kapitalistiska urbaniseringsformen. Allmänningarnas roll i stadens utformning och i stadspolitiken uppmärksammas och arbetas först nu med, såväl teoretiskt och i de radikala praktikernas värld. Det finns mycket jobb att göra, men också gott om tecken på att det i de urbana sociala rörelserna, som pågår runt om i världen, finns gott om folk och en kritisk massa av politisk energi tillgängligt för att göra det.

Fotnoter [obs: ojämnt redigerade]

- 1 Garrett Hardin, "The Tragedy of the Commons", *Science* 162 (1968): 1, 243–248; B. McCay och J. Acheson, red, *The Question of the Commons: The Culture and Ecology of Communal Resources*, Tucson, AZ: University of Arizona Press, 1987.
- 2 Det är förvånansvärt hur många vänsteranalytiker som totalt missuppfattar Hardin på den här punkten. Följdaktligen skriver Massimo de Angelis i *The Beginning of History: Value Struggles and Global Capital*, London: Pluto Press, 2007: 134, att "Hardin har framställt ett rättfärdigande av de gemensamma rummens privatisering, sprunget ur en påstådd naturlig nödvändighet".
- 3 Elinor Ostrom, *Allmänningen som samhällsinstitution*, Arkiv förlag, 2009.
- 4 Eric Sheppard och Robert McMaster, red, *Scale and Geographic Inquiry*, Oxford: Blackwell, 2004.
- 5 En anarkistisk teoretiker som tar detta problem på allvar är Murray

- Bookchin i *Remaking Society: Pathways to a Green Future*, Boston, MA: South End Press, 1990; och *Urbanization without Cities: The Rise and Decline of Citizenship*, Montreal: Black Rose Books, 1992. Marina Sitrin, *Horizontalism: Voices of Popular Power in Argentina*, Oakland, CA: AK Press, 2006, ger oss ett rörande försvar av antihierarkiskt tänkande. Se även Sara Motta och Alf Gunvald Nilson, *Social Movements in the Global South: Dispossession, Development and Resistance*, Basingstoke, Hants: Palgrave Macmillan, 2011. En av denna hegemoniska antihierarkiska syns ledande teoretiker på vänsterkanten är John Holloway, *Change the World without Taking Power*, London: Pluto Press, 2002.
- 6 Jacques Ranciere, såsom citerad i Michael Hardt och Antonio Negri, *Commonwealth*, Cambridge, MA: Harvard University Press, 2009: 350.
  - 7 Elizabeth Blackmar, "Appropriating 'the Common': The Tragedy of Property Rights Discourse," i Setha Low och Neil Smith, red, *The Politics of Public Space*, New York: Routledge, 2006.
  - 8 Margaret Kohn, *Radical Space: Building the House of the People*, Ithaca, NY: Cornell University Press, 2003.
  - 9 Charlotte Hess och Elinor Ostrom, *Understanding Knowledge as a Commons: From Theory to Practice*, Cambridge, MA: MIT Press, 2006.
  - 10 Hardt och Negri, *Commonwealth*: 137–139.
  - 11 Martin Melosi, *The Sanitary City: Urban Infrastructure in America, from Colonial Times to the Present*, Baltimore, MD: Johns Hopkins, 1999.
  - 12 Anthony Vidler, "The Scenes of the Street: Transformations in Ideal and Reality, 1750–1871" i Stanford Anderson, *On Streets: Streets as Elements of Urban Structure*, Cambridge, MA: MIT Press, 1978.
  - 13 *World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography*, Washington, DC: World Bank, 2009; Ananya Roy, *Poverty Capital: Microfinance and the Making of Development*, New York: Routledge, 2010.

- 14 Ronald Meek, *Studies in the Labour Theory of Value*, New York: Monthly Review Press, 1989.
- 15 Ellen Meiksins Wood, *Empire of Capital*, London: Verso, 2005.
- 16 Karl Marx, *Kapitalet*, första boken, tredje upplagan, Leipzig: Bo Cavefors bokförlag, 1974: 169–170. [sidnr från engelsk utgåva]
- 17 Ibid., s. 68.
- 18 Ibid., 714. [sidnr från engelsk utgåva]
- 19 Robin Blackburn, ”Rudolph Meidner, 1914–2005: A Visionary Pragmatist”, *Counterpunch*, 22 december 2005.
- 20 Hardt och Negri har nyligen förnyat det allmänna intresset för denna viktiga idé (*Commonwealth*: 258).
- 21 United Workers Organization and National Economic and Social Rights Initiative, *Hidden in Plain Sight: Workers at Baltimore’s Inner Harbor and the Struggle for Fair Development*, Baltimore and New York, 2011; Sian Lazar, *El Alto, Rebel City: Self and Citizenship in Andean Bolivia*, Durham, NC: Duke University Press, 2010.
- 22 Karl Marx, *Kapitalet*, första boken, s. 442. [se anmärkningen på samma sida, angående Bohmans felöversättning]
- 23 David Harvey, *Kapitalets gåta och kapitalismens kriser*, Tankekraft förlag, 2011.
- 24 Elinor Ostrom, ”Beyond Markets and States: Polycentric Governance of Complex Economic Systems”, *American Economic Review* 100 (3): 200, 641–672.
- 25 Elinor Ostrom, ”Polycentric Approach for Coping with Climate Change”, Background Paper to the 2010 World Development Report,

Washington, DC: World Bank, Policy Research Working Paper 5095, 2009.

- 26 Andrew Sancton, *The Assault on Local Government*, Montreal: McGill-Queen's University Press, 2000: 167 (citerad i Ostrom, "Polycentric Approach for Coping with Climate Change").
- 27 Vincent Ostrom, "Polycentricity–Part 1 ;' i Michael McGinnis, red, *Polycentricity and Local Public Economies*, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, 1999 (citerad i Ostrom, "Polycentric Approach for Coping with Climate Change").
- 28 Charles Tiebout, "A Pure Theory of Local Expenditures", *Journal of Political Economy* 64: 5 (1956): 416–424.
- 29 Murray Bookchin, *Urbanization Without Cities: The Rise and Decline of Citizenship*, Montreal: Black Rose Books, 1992: Kapitel 8 och 9.
- 30 Silvia Federici, "Women, Land Struggles and the Reconstruction of the Commons", *Working USA: The Journal of Labor and Society* 14 (2011): 41–56.

Frågor

- 1 Vad är skillnaden mellan det gemensamma, det privata och det offentliga?
- 2 Vilka (urbana) allmänningar kan vi se exempel på i vår egen stad och Sverige idag? Finns det andra som funnits tidigare men försvunnit över tid?
- 3 David Harvey kritiserar Garrett Hardins klassiska text om ”allmänningens tragedi” och menar att problemet snarare är en ”kapitalets tragedi”. Hur tänker han? Håller du med?
- 4 Harvey är även kritisk mot en vänster som sätter allt sitt hopp till lokal autonomi och decentralisering. Han menar att detta tvärtom är en tydlig tendens för hur nyliberalismen tar sig praktiska uttryck och pekar på behovet av centraliserade strukturer. Har han rätt eller fel?
- 5 I ett av textens exempel visar Harvey hur upprustningen av en park leder till ökade fastighetsvärden och på så sätt tränger bort människor från den specifika platsen. Han är kritisk till skapandet av stadsparker i allmänhet och menar att möjligheterna till allmänningsskapande snarare minskar än ökar. Stämmer det?
- 6 Hur kan vi skapa nya urbana allmänningar på den plats vi bor? Vad kan vi lära oss av exempel från landsbygden och andra platser på jorden?
- 7 Harvey menar att vi ibland måste hägna in allmänningar för att skydda dem mot en rovgirig kapitalism. Han skiljer därmed på allmänningar som inhägnas av de delaktiga gentemot en yttre kraft. Håller du med? Är verkligen en allmänning fortfarande gemensam om den är avgränsad, inte tillgänglig för alla?
- 8 Mot textens slut hävdar Harvey att det är nödvändigt att alla sociala rörelser låter idén om allmänningarna integreras i sin verksamhet, om än på rätt sätt. Hur kan det gå till i praktiken? Hur kan vi göra det i våra egna sammanhang?